

De taalwetenschap: een plaatsbepaling

Freek Van de Velde & Joop van der Horst, KU Leuven

Samenvatting

In dit opiniërend artikel bekijken we wat de taalkunde de afgelopen decennia gepresteerd heeft. We zien vier grote doorbraken, maar opvallend is dat die doorbraken ofwel geen echte nieuwe ideeën brengen, maar teruggrijpen op oude visies, ofwel de methodologie betreffen. En als er al inhoudelijke vernieuwing is, dan komt die voor een goed deel van buitenaf, doordat psychologen, antropologen, neurowetenschappers, computerwetenschappers en fysici zich voor taal zijn gaan interesseren. De taalkunde in de klassieke zin bevindt zich in een crisis. Die crisis komt niet uit de lucht vallen, maar is het gevolg van het aflopen van de renaissance, een cultuurperiode waarin taal centraal stond, en al voorspeld door Jürgen Trabant (2003). Die crisis in de taalkunde betekent natuurlijk niet dat het hedendaagse onderzoek naar taal oninteressant is. De wending weg van de renaissance, en de aansluiting bij andere wetenschapsdomeinen, heeft ook voordelen: minder inteelt en theorie-interne verhalen, en een onbevangen kijk op oude kwesties.

Abstract

In this opinion article we look at what the field of linguistics has achieved over the past decades. We see four major breakthroughs, but it is striking that those breakthroughs either do not bring real new ideas, but rather refer back to old views, or concern purely methodological innovations. And if there is real innovation, it turns out to be brought by outsiders: psychologists, anthropologists, neuroscientists, computer scientists and physicists, who have become interested in language. Linguistics in the classical sense is in crisis. This crisis does not come out of the blue, but is the result of the end of the Renaissance, a culture period in which language took central stage, and had already been predicted by Jürgen Trabant (2003). All this does not entail that current-day research into language is uninteresting. Turning away from a Renaissance perspective and joining forces with other scientific fields brings advantages: less inbreeding and theory-internal stories, as well as an open-minded view on old issues.



1. REDEN TOT BEZORGDHEID

Gaat het wel goed met de taalkunde? Dat is niet zo zeker. Neem nu het hoger onderwijs. Taalkundeopleidingen hebben allerwegen te kampen met teruglopende studentenaantallen. Daar zijn velerlei verklaringen voor geopperd: de overheid die voluit inzet op STEM-richtingen (Science, Technology, Engineering, Mathematics); de nasleep van de economische crisis, die studenten doet kiezen voor richtingen waarvan ze denken dat die meer werkzekerheid en meer geld opleveren. Of het toenemende individualisme en het *repli sur soi*, waardoor mensen niet meer bereid zijn een andere taal te leren, behalve het Engels dan. Of het geringere prestige van leerkrachten, van oudsher een vanzelfsprekend beroep voor alumni. En er zijn wellicht nog andere verklaringen te noemen. Het is niet duidelijk welke van die verklaringen ook echt een rol spelen, en of ze zélf waar zijn, en of ze misschien teruggevoerd kunnen worden op een diepere oorzaak. Het is verder ook niet duidelijk of het een tijdelijk dipje is of een hardnekkiger probleem, maar het is een beangstigende trend voor de taalkundige gemeenschap, ook al omdat de studenten die overblijven, doorgaans zwakker zijn dan de vroegere, zo blijkt uit intern onderzoek naar de instroom van studenten aan de KU Leuven.

De kladderadatsch is niet beperkt tot de studenteninschrijvingen, maar treft ook het onderzoek. Dat valt wat minder op, omdat de buitenwacht het taalkundige onderzoek niet op de voet volgt, en omdat een groot deel van het academische gild zélf enthousiast voortwerkt, en artikelen en boeken schrijft. Maar als je even gaat neerzitten om te overdenken welke doorbraken we de afgelopen twintig jaar in de taalkunde hebben kunnen noteren, dan kost het enige moeite om te zeggen wat die zijn. Op zichzelf is dat niet zo gek natuurlijk. De taalkunde is als autonome wetenschappelijke discipline nog vrij jong. Veel verder dan de eerste helft van de 19de eeuw kun je niet teruggaan, of het moet zijn dat je het werk van enkele pioniers zoals Pāṇini of Lambert ten Kate voor het voetlicht brengt. Voor de laatste millenniumwisseling is enorme vooruitgang geboekt, eenvoudigweg omdat er nog veel te ontdekken was: klankwetten, morfologie, reconstructie, taalbeschrijving... Alles stond nog in de kinderschoenen. Een lijstje met hoogtepunten, die elke taalkundige kent: de Eerste Germaanse Klankverschuiving (Grimm, in 1822), de Wet van Verner (1867), het stamboommodel (Schleicher, ca. 1850), de Wet van Wackernagel (1892), grammaticalisatie (Meillet, in 1912), de ontcijfering van het Hettitisch (in 1916), Jespersen's Cycle (Jespersen 1917, zie ook Dahl 1979), de opkomst van de dialectgeografie als tegengewicht tegen de neogrammatici (met Kloekes wereldberoemde *huis/*

muis-kaart uit 1927 als voorbeeld), het driedelige Organonmodell van Bühler (1934), van waaruit het onderzoek naar subjectiviteit voortgesproten is, de Wet van Zipf (1935), het ontcijferen van het Lineair B door Ventris (1952), de analyse van *Aspekt* door Vendler (1957), het idee van Firth (1957) dat lexicale betekenis achterhaald kan worden op grond van de context waarin het woord voorkomt, de taalhandelingstheorie van Austin (1962) en vervolgonderzoek van Grice, de taaluniversalia van Greenberg (1966), het *fourth floor*-onderzoek van Labov (1966), het kleurenonderzoek van Berlin & Kay (1969), de conversatieanalyse (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974), Silverstein's Hierarchy (1976), het transitiviteitsonderzoek van Hopper & Thompson (1980), het metafooronderzoek van Lakoff & Johnson (1980), het iconiciteitsonderzoek van Haiman (1983), de relevantietheorie van Sperber & Wilson (1986), de beleefdheidstheorie van Brown & Levinson (1987), de *constant rate hypothesis* van Kroch (1989).

Welk artikel of welk boek uit de jaren 90, de nieuwe jaren 00 en 10 kunnen we daaraan toevoegen? En dan misschien niet in de eerste plaats geïsoleerde, prachtige studies, maar echt nieuwe inzichten, die eigen onderzoekslijnen entameren, zoals de typologie na Greenberg, de sociolinguïstiek na Labov, of de conversatieanalyse na Sacks, Schegloff & Jefferson. Je zou kunnen denken aan een nieuwe aanpak, zoals bijvoorbeeld de 'micro-comparatieve benadering' (Van Craenenbroeck & Van Koppen, 2019) of de 'constructiegrammatica' (Hoffmann & Trousdale, 2013 voor een overzicht), maar de micro-comparatieve benadering is theorie-intern, en heeft weinig te bieden voor wie niets heeft met formele taalkunde. Constructiegrammatica heeft het nadeel dat er nauwelijks falsifieerbare beperkingen gepostuleerd worden op wat als 'constructie' geldt (zie Lidz & Williams, 2009), heeft een weinig spaarzame opbouw van de grammatica (Hutchinson, 1974, pp. 57-59; Culicover & Jackendoff, 2005; Traugott & Trousdale, 2013, pp. 5-11), en heeft een enigszins eenzijdige interesse in lokale, lexicale halffabricaten in taal (the *way*-construction, the NPN construction, de ADJ_{superlatief} N *ooit*-constructie?; zie ook Goldberg & van der Auwera, 2012, p. 109), waarbij de grammatica verbrokelt. Er mag dan al een groot enthousiasme zijn voor deze beide theorieën, en er zijn aardig uitgevoerde deelstudies, maar van een grote vooruitgang in de taalkunde is volgens ons geen sprake.

Misschien zou je nog kunnen zeggen dat de laatste decennia het inzicht hebben opgeleverd dat grammatica een samenspel is van verschillende interne factoren. Dat is goed te zien bij alternerende formuleringen die in elkaars buurt zitten: *Hij geeft een bos bloemen aan zijn moeder* of *Hij geeft zijn moeder een bos bloemen*. Welke variant gekozen wordt onder welke omstandig-



heden is niet te vatten door één regel, maar is een geaggregeerd gevolg van een hele hoop factoren: van de bezieldheid van het indirect object over de lengte van de constituenten tot de semantiek van het werkwoord. Maar eigenlijk is dat een negatief resultaat: de grammatica valt uit elkaar; er zijn geen welomlijnde regels meer. Alles is fluïde. Het is nog maar de vraag hoe je op die manier een grammatica moet schrijven (zie ook Van de Velde & Pijpops, 2018), zeker als geldt dat de systematiek van een constructie nog eens per werkwoord verschilt (zie Pijpops, 2019). Dat geldt ook voor de zogenoemde derde-golf-sociolinguïstiek (Eckert, 2012), waarin het werken met ‘variëteiten’, die stabiel zijn op gemeenschapsniveau, plaats ruimt voor het werken met ‘varianten’, fragmenten en codes die onstabiel zijn, lokaal ingezet worden, en gemanipuleerd worden door taalgebruikers die *agency* hebben. Ook in die stroming gaat het geloof in een grammaticaal systeem op de schop.

2. TOCH NOG VERNIEUWING?

Hebben we het gehad met de taalkunde? Lastig te zeggen. Sowieso is het hachelijk om de vitaliteit van een veld af te lezen aan het ritme van doorbraken. En misschien zien we wel nieuwe inzichten over het hoofd. Als je goed kijkt, is er inderdaad nog wel beweging in de taalkunde van de afgelopen decennia. We noemen vier doorbraken. Met doorbraken bedoelen we inzichten of onderzoekslijnen die een of meer van de volgende kenmerken vertonen:

- ♦ Ze komen aan bod in nagenoeg elk traject voor studenten taalkunde aan de universiteit.
- ♦ Ze vertegenwoordigen belangrijke clusters van onderzoek waar aan verschillende universiteiten of onderzoeksinstituten in binnen- en buitenland aan gewerkt wordt.
- ♦ Er worden themanummers aan gewijd in meer dan één groot algemeen-taalkundig tijdschrift.
- ♦ Ze hebben een eigen handboek in een reeks zoals *Oxford handbooks*, of een eigen tijdschrift.

2.1. DE KWANTITATIEVE WENDING

Het meest in het oog springende is de ‘kwantitatieve wende’ (*‘the quantitative turn’*, een term van Laura Janda, 2013), en de explosie van corpus-linguïstisch onderzoek. Het zou ons niet verbazen als de best verkochte boeken tegenwoordig geen inleidingen tot de syntaxis of de pragmatiek zijn, maar statistische handleidingen, van mensen zoals Baayen (2008a), Gries (2013), Levshina (2015) of Winter (2019). In een bibliometrische studie naar linguïstische tijdschriften in de periode 2005-2014 (Mohsen *et al.* 2017) kwam aan het licht dat de twee meest geciteerde artikelen over het gebruik van *mixed models* voor taalkunde gingen (Baayen, 2008b en Jaeger, 2008).

Maar: hier gaat het om een methode, niet om een inzicht. Dat geldt ook voor de dialectometrie (zie b.v. Heeringa, 2004 voor het Nederlands) of de distributionele semantiek (zie b.v. Turney & Pantel, 2010; Lenci, 2018).

2.2. EQUI-COMPLEXITEIT

Ten tweede: de frontale aanval op het idee dat talen allemaal even complex zijn. Sommige talen zitten ‘ingewikkelder’ in elkaar dan andere, zijn ‘moeilijker te leren’, zijn minder ‘transparant’. De terminologie varieert, maar het inzicht is hetzelfde: equi-complexiteit is empirisch onhoudbaar. Het idee is niet nieuw, en wordt uitvoerig behandeld in het weergaloze boek *Progress in Language* van Otto Jespersen (1894), maar in de loop van de 20ste eeuw was de taalkundige gemeenschap ervan overtuigd geraakt dat alle talen even complex waren. Een nobele gedachte, want de gelijkheid van talen onderstreepte de gelijkwaardigheid van alle mensen. De houding van koloniale superioriteit jegens minder ontwikkelde culturen werd een halt toegeroepen. Kon een vooraanstaand taalkundige als Lammert te Winkel in 1862 nog schrijven in *De Taalgids*: ‘dat de Indogermaansche tongvallen boven alle andere verre uitmunten, wordt thans zoo goed als algemeen erkend’, honderd jaar later zou zoiets in taalkundige kringen op hoongelach onthaald zijn. Pas in de jaren 90 wint het idee veld dat talen niet allemaal even complex zijn, maar dat het juist de kleine talen van primitieve stammen zijn die een hogere complexiteitsgraad hebben. Dat idee werd uit de verdoemenis gehaald door Revere Perkins, in zijn boek uit 1992, maar eigenlijk kwam hij te vroeg. Het is pas in het werk van Peter Trudgill (2002, 2011), in het werk van McWhorter (2001), in een boek van Deutscher (2000), in een artikelenbundel uit 2009 (Sampson *et al.*, 2009), in een studie uit 2012 (Kortmann & Szmrecsanyi, 2012), en, te on-



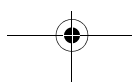
zent, in een opmerkelijk proefschrift van Kusters (2003), en later in het proefschrift van Leufkens (2015) dat er echt werk gemaakt wordt van het taalkundig onderzoek. In ons eigen werk komt het onderwerp in diachrone zin ter sprake in Van de Velde's proefschrift (2007, handelseditie 2009; zie ook Van de Velde, 2010), en in van der Horst's boek *Taal op drift* (2013). Het meest geruchtmakende artikel in dit verband is echter een artikel dat geschreven is door *niet*-taalkundigen. Of althans door niet klassiek geschoolde taalkundigen. Dat is het stuk van Gary Lupyan & Rick Dale van 2010 in *PLoS ONE*, waarin ze op basis van een enorme hoop data (de vrucht van jarenlang onderzoek van taalkundigen) laten zien dat complexiteitsverschillen tussen talen samenhangen met de grootte van sprekersgemeenschappen. De auteurs zijn van huis uit psychologen.¹

Maar negatief geformuleerd zou je ook kunnen zeggen dat een idee dat een dikke honderd jaar vigeerde, nu weer nieuw leven ingeblazen wordt. Stellig een goede zaak. Maar het 'nieuwe inzicht' is dus maar betrekkelijk nieuw. Daar is niks mis mee. Het is juist goed dat mensen van buitenaf met een frisse blik en met nieuwe methoden oude ideeën oppikken en rehabiliteren.

2.3. LINGUISTISCHE RELATIVITEIT

De derde 'doorbraak' is de rehabilitatie van de Sapir-Whorf-theorie – het idee dat taal het denken beïnvloedt. Niet zozeer de harde, deterministische visie, waarin mensen door hun taal gevangen zitten in een particulier wereldbeeld, maar de zachtere visie, waarin het denken heel subtiel beïnvloed wordt. Dat valt allemaal na te lezen in twee boeken voor een breed publiek: *Through the Language Glass* van Guy Deutscher (2010) en *The Language Hoax* van John McWhorter (2014). Maar er zijn ook gespecialiseerdere boeken, zoals Levinson (2003) en Everett (2013). En natuurlijk tal van afzonderlijke studies, onder andere van de Witruissisch-Amerikaanse Lera Boroditsky, die furore maakt met haar ingenieuze experimenten (Boroditsky, 2011). Opnieuw valt

¹ Een van de beoordelaars merkt op dat in het lijstje met doorbraken in de 20ste eeuw ook wel wat geleerden staan die eigenlijk 'van buitenaf' kwamen: Bühler uit de psychologie, Austin, Grice, Johnson en Sperber uit de filosofie. Labov was van huis uit chemicus. Dat klopt inderdaad wel. Misschien is dat een algemeen kenmerk van doorbraken, dat die verrassend vaak van buitenaf komen, in allerlei disciplines. Geologen hebben lang weerstand geboden tegen de continentendrift van Wegener, omdat Wegener geen echte geoloog was. Het bewijs voor de rol van de meteorietinslag bij uitsterven van de dinosauriërs aan het einde van het Krijt is geleverd buiten de paleontologie. Huizinga, misschien wel de bekendste mediëvist uit de Lage Landen, was van opleiding Sanskritist.



op dat Boroditsky haar doctoraat eigenlijk gehaald heeft in de cognitieve psychologie.

Ook hier geldt natuurlijk dat het ‘nieuwe’ maar betrekkelijk nieuw is. We beleven weliswaar niet de terugkeer naar precies de opvattingen van de dertiger en veertiger jaren; maar anderzijds moet ook erkend dat deze wending toch een ‘rehabilitatie’ is van vroeger gedachtengoed. Nogmaals: dit is geen afwijzing van het onderzoek dat hier genoemd is. Integendeel. Misschien is het zelfs eigen aan elke discipline, dat oude opvattingen weer opgevist worden en tegen het licht gehouden worden. Maar de argwanende houding van heel wat klassieke taalkundigen tegen het ‘neo-Whorfianisme’ doet vermoeden dat zich hier een breuklijn aftekent met de taalkunde.

2.4. EVOLUTIONAIRE TAALKUNDE

De vierde doorbraak is onderzoek naar taalevolutie, en dan vooral het ontstaan van het taalvermogen bij de menselijke soort en de diepe mechanismen achter taalverandering op een ruimere tijdschaal. Dat onderzoek is, net als het onderzoek naar equi-complexiteit en linguïstische relativiteit, lange tijd taboe geweest. In bijna elke overzichtspublicatie wordt verwezen naar een decreet van de Société de Linguistique de Paris uit 1866 waar dit onderwerp uitgesloten werd van de serieuze linguïstiek. De reden was dat er nogal wat wilde theorieën de ronde deden die ontsproten waren aan de rijke fantasie van zelfverklaarde experts. In de tweede helft van de jaren 90 kwam daar verandering in: door nieuwe gegevens uit heel verschillende wetenschapsgebieden – archeologie, primatologie, psychologie, biologie, computerwetenschappen, genetica, historische linguïstiek – naast elkaar te leggen, kreeg de discipline empirische grond onder de voeten. Sinds 1996 vindt een tweejaarlijks congres plaats over het thema, *Evolang*, en sinds 2009 is er een ander tweejaarlijks congres, *Protolang*, in de tussenliggende jaren. Er is sinds een paar jaar ook een eigen wetenschappelijk tijdschrift *Journal of Language Evolution*, en sinds 2019 heeft ook John Benjamins een nieuw tijdschrift gelanceerd: *Evolutionary Linguistic Theory*. Verder zijn er overzichtswerken zoals Fitch (2010), Tallerman & Gibson (2011), McMahon & McMahon (2013) en Hurford (2014). Het onderzoek dat in de evolutionaire taalkunde gedaan wordt, straalt een soort onbevangen enthousiasme uit, waarin onorthodoxe methodes ingezet worden. Zo is er het gehypte artikel van Simon Kirby en collega’s in *PNAS* in 2008, waarin een nieuwe techniek (‘*iterated learning*’) voorgesteld wordt om op zoek te gaan naar de selectiedruk op taalevolutie. En verder is er ook een groeiend aantal studies met simulaties *in silico*, waarin stukjes soft-

ware taalverandering nabootsen (zie Smith 2014 en Steels 2016). Opnieuw valt op dat veel van de beoefenaren van die nieuwe discipline van buiten de taalkunde komen. Er zijn onverdachte taalkundigen, zoals Jim Hurford, Maggie Tallerman en William Croft, maar andere grote namen uit dit veld, zoals Michael Arbib, Luc Steels, Tecumseh Fitch, Dan Dediu en Bart De Boer, zijn zijdelings de taalkunde ingerold, meestal vanuit disciplines zoals computerwetenschappen en artificiële intelligentie, fysica of biologie. Vooral de toestroom van fysici valt op: Richard Blythe, Bruno Gonçalves, Vittorio Loreto, Ramon Ferrer-i-Cancho... Dat die zich steeds vaker op natuurlijke taal concentreren in hun onderzoek, komt natuurlijk ook omdat er tegenwoordig genoeg data zijn om hun wiskundige modellen op los te laten. Sommige collega's vinden het een beetje wrang dat artikelen over taal in grote tijdschriften zoals *Nature*, *Science* of *PNAS* opvallend zelden door traditionele taalkundigen geschreven worden. In het beste geval is er een taalkundige die advies geleverd heeft. Maar een team van alleen maar traditionele taalkundigen, met een jarenlange expertise in bijvoorbeeld de formele semantiek, in de historische morfologie of in de contrastieve linguïstiek, dat zal je niet gauw aantreffen in dat soort bladen.

Omdat die niet-taalkundigen gretig gebruikmaken van gegevens die moeizaam verzameld zijn door taalkundigen en vervolgens de eer gaan opstrijken met in het oog springende publicaties, en methodes en statistiek gebruiken die veel taalkundigen vreemd zijn, is er bij heel wat historisch taalkundigen zelf een soort argwaan tegen een evolutionaire aanpak, die gezien wordt als een vijandige overname van een domein dat ze zelf veel beter menen te beheersen. Nu is het wel waar dat in hun ontwapenende bevlogenheid en hun schaamteloze onwetendheid over de filologische angels en voetklemmen waarmee de filologisch behoedzamere taalkundige te maken krijgt, sommige leden van de Evolang-gemeenschap wat onvoorzichtig met moddervoeten door de gegevens banjeren (zie bijvoorbeeld de kritiek van Hunley *et al.*, 2012, van Van Tuyl & Pereltsvaig, 2012 en van enkele bijdragen in het themanummer 15(2) van het tijdschrift *Linguistic Typology* van 2011 op het artikel van Atkinson, 2011 waarin de omvang van de foneeminventaris van talen gecorreleerd werd met de afstand tot Afrika (en zo een '*founder effect*' zou vertonen), of de kritiek van Pereltsvaig & Lewis, 2012 op Bouckaert *et al.*, 2012, die biostatistische methoden voor het verspreiden van virussen gebruiken om iets te zeggen over de tijd en ruimte waar het Proto-Indo-Europees gesproken moet zijn geweest). De huiver van de klassieke taalkundigen is echter niet alleen ingegeven door bezorgdheid om de kwaliteit van het onderzoek, maar ook door een conservatief misprijzen voor nieuwlichterij. We hebben de

indruk dat die argwaan stilaan afbrokkelt. Op het jaarlijkse congres van de *Societas Linguistica Europaea* in 2018 was de drukstbezochte sessie die over evolutionaire taalkunde. Het gonsde er van opwinding.

Deze vierde ‘doorbraak’ brengt van de vier hier genoemde ontwikkelingen naar onze mening het meeste nieuws. Of er werkelijk sprake is van een doorbraak zal nog afgewacht moeten worden, want vooralsnog zijn de meningen, ook over hoofdzaken, wel heel erg verdeeld. Maar in beginsel zou deze ontwikkeling, als over belangrijke kwesties een zekere mate van overeenstemming wordt bereikt, een slagader voor het onderzoek in de taalkunde kunnen worden.

3. GEVOLGEN VOOR DE TAALKUNDE

De doorbraken die we in de taalkunde zien, (i) de kwantitatieve wende (als je dat als een inhoudelijke doorbraak wil zien), (ii) de aanval op equi-complexiteit, (iii) de gedeeltelijke rehabilitatie van de Sapir-Whorf-theorie, en (iv) taalevolutie bestrijken misschien niet het hele palet. Het zijn kwesties die ons boeien. Iemand anders komt wellicht met meer doorbraken.²

Misschien moeten we de exemplaar-theorie in de fonetiek van Pierrehumbert (2001) erkennen als een doorbraak, zie ook Pinget (2015, pp. 10-12), een theorie die ook naar de grammatica overgeheveld is (Bybee, 2010). Of Yangs Tolerance Principle (Yang, 2018). Nog iemand anders kan bijvoorbeeld met recht de bloei van de ‘sociofonetiek’ willen toevoegen, de branche in de linguïstiek die onderzoekt op welke manier het spraaksignaal sociale betekenis draagt. Een overzicht van wat er op dit terrein gebeurt, is bijvoorbeeld Thomas (2013). Een ander domein is de neurolinguïstiek, waarin EEG-scans betekenisvolle signalen blootleggen zoals de P600 en N400 ‘*event-related potentials*’. Die worden geassocieerd met respectievelijk syntactische en semantische anomalieën. Als iemand bijvoorbeeld zegt: ‘hij smeerde pindakaas op zijn... schoenen’, dan zie je een negatieve uitbuiging op het encefalogram na 400 milliseconden. Zie Kutas *et al.* (2006) voor een overzicht. Die terreinen kunnen ook gecombineerd worden: voorbeelden van neurolinguïstisch onder-

² Er zijn ook onderzoeken die in verschillende groepen thuishoren: het geruchtmakende onderzoek naar *Nicaraguan Sign Language* (Kegl *et al.* 1999) is bijvoorbeeld populair in de evolutionaire taalkunde, maar heeft ook relevantie voor linguïstische relativiteit, omdat uit de documentatie van de ontwikkeling van deze taal bleek dat er een co-evolutie optrad met *theory-of-mind*-capaciteiten van de sprekers.



zoek naar sociofonetische fenomenen zijn studies als Hanulíková *et al.* (2012) en Viebahn *et al.* (2017), die aantonen dat grammaticale overtredingen niet als een P600-anomalie geregistreerd worden als ze uitgesproken worden met een buitenlands accent.

Sinds de millenniumwende wordt gewerkt met een andere techniek: fMRI-scans, die de taalkunde ook weer een heel nieuwe weg kan doen inslaan, al moet hier wel bij verteld worden dat de scanners zo duur zijn dat er relatief kleine groepen proefpersonen ingeschoven worden, en het oplossend vermogen van de tests (wat in het Engels *power* heet) – d.w.z. het vermogen om het risico op ‘*false negatives*’ te verkleinen – lang zo laag was dat de conclusies nog uiterst wankel zijn. Recent is hier echter grote vooruitgang op te tekenen, doordat verschillende laboratoria met elkaar gaan samenwerken.

Opvallend is verder dat ook in die twee laatste domeinen, de sociofonetiek en de neurolinguïstiek, de invloed van buiten de taalkunde aanzienlijk is. Voor de neurolinguïstiek is dat evident: taalkundigen zijn doorgaans niet opgeleid om met hersenapparatuur te werken, maar hetzelfde gaat op voor de sociofonetiek. In een recent proefschrift (2017) heeft Laura Rosseel methodes uit de sociale psychologie, die taalkundigen goeddeels onbekend waren, toegepast op het taalattitudeonderzoek naar het spraaksignaal.

4. WAT ZIT ER ACHTER DIE TREND?

Bij nader inzien is de diagnose dus wellicht niet dat de taalkunde er niet al te best aan toe is, maar wel dat die ‘opgegaan’ is in of ‘overgenomen’ is door, of ‘aansluiting’ gevonden heeft bij andere domeinen. Hoewel sommige taalkundigen de veranderingen met wantrouwen of met lede ogen aanzien, lijkt het ons misplaatst om de ontwikkelingen voor te stellen als een putsch door radicale nieuwlichters met vijandige bedoelingen. Dat oude taboes (equi-complexiteit, Sapir-Whorf...) sneuvelen onder het mortiervuur van belerende disciplines, is niet per se iets slechts. Er zijn ook taalkundigen die de vernieuwingen enthousiast omarmen. De kwantitatieve wende is mee gerealiseerd door taalkundigen die zich omgeschoold hebben (zie Van de Velde *et al.* 2019 voor een overzicht in de neerlandistiek). Er is, volgens ons, geen *verval*, maar wel een *breuk* met het type onderzoek dat tot voor kort de dienst uitmaakte in de taalkunde. In de termen van Thomas Kuhn (1962): na een periode van ‘*normal science*’ maken we nu een periode van ‘*revolutionary science*’ mee. Het veld verandert drastisch. Dat zie je ook in tijdschriften, die themanummers wijden aan een bezinning over waar het veld heen moet de



komende jaren. Aflevering 145 (2019) van *Journal of Pragmatics* heeft een themanummer *Quo Vadis Pragmatics?* met twaalf artikelen van vooraanstaande taalwetenschappers. Aflevering 27(4) (2016) van *Cognitive Linguistics* draagt de titel *Cognitive Linguistics: Looking Back, Looking Forward*. Die themanummers zien de toekomst niet per se somber in, maar er is wel sprake van een trendbreuk. Over de kwantitatieve wending schrijft Langacker, een van de grondleggers van de cognitieve taalkunde in de jaren 90: '[W]ith the current emphasis on experimentation, corpus study, and statistical methods, one wonders whether students receive sufficient training in basic qualitative analysis (e. g., the explicit description of grammatical constructions)'. Het overheersende gevoel is: de aanpak is anders geworden.

Met die trendbreuk, en de influx van inzichten en methodes uit andere disciplines, wordt een voorspelling bewaarheid die gedaan is in het boek *Het einde van de standaardtaal* (van der Horst, 2008, pp. 320-321):

Of de taalwetenschap toekomst heeft, lijkt me hoogst onzeker. Ze is in haar opkomst en uitwerking in de voorbije eeuwen altijd zo nauw verbonden geweest met renaissance-opvattingen over taal, dat het zeer de vraag is of ze haar plaats behoudt in een post-renaissance taalcultuur. Ik ben niet de enige die daaraan twijfelt. Jürgen Trabant sprak enkele jaren geleden al over 'het einde van de taalwetenschap', en dat op grond van vergelijkbare overwegingen als de mijne. Wel met de gerechtvaardigde kanttekening dat taal als iets typisch en belangrijks van de mens wel altijd op de een of andere manier object van wetenschappelijk onderzoek zal zijn. Maar dat kan ook vanuit de biologie, de psychologie, de neurologie, of enige andere tak van wetenschap. Mijn twijfel betreft de taalwetenschap als afzonderlijke discipline. En het zal hoe dan ook een radicaal ander soort taalwetenschap zijn.

We zijn afscheid aan het nemen van de renaissance, die eeuwenlang het intellectuele leven in Europa heeft beheerst. We kijken nu op een heel andere manier naar de wereld dan in de renaissance, minder door een talige en cultuurhistorische bril, en meer door een numerieke bril, met statistieken, grafieken en cijfers. Die numerieke, statistische, experimentele aanpak heeft natuurlijk ook zijn wortels in de Europese renaissance, maar heeft zich veel moeizamer een plaatsje weten te verwerven in onze collectieve *Weltanschauung* dan de tekstuele blik van de vroege humanisten, en dringt pas de laatste jaren door tot de kern van de interessesfeer van de humanisten: de taal. De statistiek is een veel jongere discipline dan de filologie. Geesteswetenschappelijke boeken zien er nu heel anders uit dan vroeger: het is hoe langer hoe meer ver-

dacht als er geen plaatjes instaan. Een taalkundig artikel zonder tabellen en statistiek krijg je nauwelijks nog geplaatst in een groot tijdschrift. Dat nieuwe wereldbeeld sluit minder goed aan bij de nog sterk in de filologie verankerde opleidingen neerlandistiek of taalkunde, dan bij de technieken waar fysici mee werken.

Dat kun je ook zien in de vorming van jonge onderzoekers in de taalkunde. Doctorandi worden steeds vaker gerekruteerd uit vooropleidingen Artificial Intelligence en Digital Humanities. In 2018 vond in Groningen de LOT-zoemerschool plaats, en een van ons was daar lesgever. Twee weken lang intensieve cursussen voor doctoraatsstudenten in Nederland, waar ook veel buitenlanders op afkwamen. Wat opviel in de eerste week, was het gewicht van de vakken in het rooster die *niet* over de traditionele domeinen van de taalkunde (fonologie, morfologie, syntaxis, semantiek, pragmatiek, taaltypologie, historische taalkunde) gingen, maar over methodologie³ (twee vakken), over taalsociologie (één vak) en over neurowetenschappen (twee vakken), en dan nog eentje (het meest populaire) van de al genoemde evolutionaire taalkundige Gary Lupyan. Met andere woorden: in totaal was twee derde van het curriculum ingenomen door vakken gegeven door niet-taalkundigen. Uiteraard ging dat twee derde wel over *taal*, maar dan belicht vanuit een ander perspectief dan wat er zoal aangeboden werd in taalkundige opleidingen in de vorige eeuw.⁴

Hetzelfde zag je bij een lezingenreeks ‘over de toekomst van de (Nederlandse) taal en taalkunde’, die in het voorjaar van 2019 georganiseerd werd door de KANTL. Van de uitgenodigde sprekers was er één voltijds taalkundige (Joop van der Horst). De andere sprekers waren een computerwetenschapper en een breinonderzoeker. Dat loopt parallel met wat je zag in het recente grote overzichtswerk *Human Language: From Genes and Brain to Behavior* (Haagoort, 2019). Een gezaghebbend werk dat direct relevant is voor de taalkunde, maar het aantal bekende taalkundigen tussen de auteurs van de bijna vijftig hoofdstukken is uiterst beperkt. Daar kan nog aan toegevoegd worden dat bij grote onderzoeksinstituten de recente directeurswissels dezelfde trend vertonen: of je nu bij het Meertens gaat kijken, of bij het Instituut voor de Nederlandse Taal, in beide gevallen is een oude ‘core’ taalkundige afgelost door

³ In de evaluatieformulieren die de studenten invullen komt trouwens de laatste jaren een duidelijke mantra naar voren: méér methodologie.

⁴ Daar moet wel bij aangetekend worden dat studenten die op de LOT-school afkomen, niet allemaal uit taalkundige opleidingen komen. Er zijn er ook die uit richtingen als communicatiewetenschappen komen of uit de cognitiewetenschappen (*cognitive science*).

een nieuwe computationele taalkundige. Dat is niet erg. In beide gevallen gaat het om directeuren die heel dicht op de data zitten, en die allerminst afgedaan kunnen worden als beunhazen. Maar het onderzoek schuift daardoor misschien wel wat meer op naar de buurdisciplines.⁵

Leerstoelen taalkunde of neerlandistiek worden steeds vaker gegeven aan mensen die geen systeemlinguïstiek bedrijven, maar die actief zijn in de psycholinguïstiek of taalsociologie. Vacatures voor postdoctorale onderzoekers vermelden vaak vooral programmeervaardigheden en numerieke analysetechnieken. En de wildgroei van theorieën, zo kenmerkend voor de tweede helft van de 20ste eeuw, met zo diverse theorieën als Government & Binding, Minimalism, Relational Grammar, Arc Pair Grammar, Systemic Functional Grammar, Cognitive Linguistics, Role and Reference Grammar, Functional Grammar, Functional Discourse Grammar, Head-Driven Phrase Structure Grammar, Emergent Grammar, Columbia School of Linguistics enzovoort, is gaan liggen. Er is binnen de Construction Grammar wel wat nieuwe interne diversifiëring (Radical Construction Grammar, Sign-Based Construction Grammar, Fluid Construction Grammar), en je hebt bij de formele taalkundigen richtingen als Nanosyntax, maar dat is klein bier vergeleken bij de radicaal verschillende theorieën uit de periode van de *‘Linguistic Wars’* (Harris, 1993 en Ruette, 2014 voor een toegankelijk artikel).

De achterliggende verklaring, het aflopen van de renaissance, is een wereldwijd fenomeen, en niet beperkt tot de Lage Landen. Pogingen om de terugloop van de studentenaantallen, de neergang van het prestige van de taalkunde, of het wat minder innovatieve karakter van het typisch taalkundige onderzoek toe te schrijven aan heel lokale factoren gaan niet veel opleveren. Er is zeker ruimte voor verbetering van het eindexamen Nederlands, waar zoveel om te doen is in Nederland. Er is zeker iets te doen aan het watervalstelsel in het Vlaamse onderwijs, waar talenrichtingen stroomafwaartse vergaarbak-

⁵ De observaties over het boek van Hagoort (2019) en over de directeurswissels danken we aan een anonieme beoordeelaar. Die voegt er – heel interessant – nog aan toe: ‘Het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek zoekt al een aantal jaren naar een nieuwe directeur op het gebied van “taal”, als opvolging van de groep van Levinson. Tot nu toe is het niet gelukt om iemand te vinden.’ De vacature stond in de zomer van 2020 opnieuw op de website van het instituut: *‘The Max Planck Institute for Psycholinguistics invites nominations, including self-nominations, for a director, who will establish a new research department at the institute with a unique, innovative and long-term research program focussed on the study of language. The area of expertise is entirely open. Examples of potential research areas are semantics, morphosyntax, phonology and/or pragmatics in spoken or sign languages, multimodal communication, comparative linguistics, typology, language evolution or computational linguistics.’* Je zou zeggen: De wereldwijde taalwetenschap had toch al lang iemand moeten kunnen leveren als het vakgebied op hoog niveau en bij de tijd is.

ken zijn voor leerlingen die moeite hebben met wiskunde. Maar die reddingsacties gaan de ‘traditionele’ taalkunde, zoals die haar glorie tijd gekend heeft in de voorbije eeuw, niet overeind houden. De taalkunde pur sang is geen gidswetenschap meer. Taalkundigen maken niet meer het intellectuele mooie weer buiten hun discipline, zoals Chomsky en Lakoff dat nog konden.

De interesse in taal blijft overeind, maar de traditionele taalkunde heeft als discipline niet meer het wetenschappelijke monopolie op dit terrein. In die zin is de situatie vergelijkbaar met de secularisering: de mens in West-Europa is niet af van zijn spiritualiteit, maar is minder geneigd om het judeo-christelijke monopolie te erkennen om die spiritualiteit te belijden. Je kunt ook gaan yoga’ en of een zelotische veganist worden.

Literatuurlijst

- Atkinson, Q.** (2011). ‘Phonemic diversity supports a serial founder effect model of language expansion from Africa’. *Science*, 332(6027): 346-349.
- Austin, J.L.** (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.
- Baayen, R.H.** (2008a). *Analyzing linguistic data: a practical introduction to statistics using R*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baayen R.H., Davidson, D.J. & Bates, D.M.** (2008b). ‘Mixed-effects modeling with crossed random effects for subjects and items’. *Journal of Memory and Language*, 59(4): 390-412.
- Berlin, B. & Kay, P.** (1969). *Basic color terms: their universality and evolution*. Berkeley: University of California Press.
- Boroditsky, L.** (2011). ‘How language shapes thought’. *Scientific American*, 304(2): 62-65.
- Bouckaert, R., Lemey, P., Dunn, M., Greenhill, S.J., Alekseyenko, A.V., Drummond, A.J., Gray, R.D., Suchard, M.A. & Atkinson** (2012). ‘Mapping the origins and expansion of the Indo-European language family’. *Science*, 337: 957-960.
- Brown, P. & Levinson, S.C.** (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bühler, K.** (1934). *Sprachtheorie*. Jena: Fischer.
- Bybee, J.** (2010). *Language, usage, and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Culicover, P. & Jackendoff, R.** (2005). *Simpler syntax*. Oxford: Oxford university Press.
- Dahl, Ö.** 1979. ‘Typology of sentence negation’. *Linguistics*, 17: 79-106.
- Deutscher, G.** (2000). *Syntactic change in Akkadian. The evolution of sentential complementation*. Oxford: Oxford University Press.

- Deutscher, G.** (2010). *Through the language glass. Why the world looks different in other languages*. London: Heinemann.
- Eckert, P.** (2012). 'Three waves of variation study: the emergence of meaning in the study of variation'. *Annual Review of Anthropology*, 41: 87-100.
- Everett, C.** (2013). *Linguistic relativity. Evidence across languages and cognitive domains*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Firth, J.R.** (1957). 'A synopsis of linguistic theory 1930-1955'. In J.R. Firth (ed.), *Studies in linguistic analysis*. Oxford: Philological Society, pp. 1-32.
- Fitch, W.T.** (2010). *The evolution of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldberg, A. & Van der Auwera, J.** (2012). 'This is to count as a construction.' *Folia Linguistica*, 46(1): 109-132.
- Greenberg, J.H.** (ed.) (1966). *Universals of language*. 2nd edn. Cambridge, MA: MIT Press.
- Gries, S.Th.** 2013. *Statistics for linguistics with R. A practical introduction*. 2nd edn. Berlin: De Gruyter.
- Hagoort, P.** (ed.) (2019). *Human language: From genes and brain to behavior*. Cambridge, Ma: MIT Press.
- Haiman, John** (1983). 'Iconic and economic motivation'. *Language*, 59(4): 781-819.
- Hanulíková, A., Van Alphen, P.M, Van Goch, M.M. & Weber, A.** (2012). 'When one person's mistake is another's standard usage: the effect of foreign accent on syntactic processing'. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 2: 878-887.
- Harris, R.A.** (1993). *The linguistics wars*. Oxford: Oxford University Press.
- Heeringa, W.** (2004). Measuring Dialect Pronunciation Differences Using Levenshtein Distance. Ph.D. Thesis. University of Groningen.
- Hoffmann, T. & Trousdale, G.** (eds.) (2013). *The Oxford handbook of construction grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Hopper, P.J. & Thompson, S.A.** (1980). 'Transitivity in grammar and discourse'. *Language*, 56(2): 251-299.
- Hunley, K., Bowern, C. & Healy, M.** (2012). 'Rejection of a serial founder effects model of genetic and linguistic coevolution'. *Proceedings of the Royal Society B*, 279: 2281-2288.
- Hurford, J.R.** (2014). *The origins of language. A slim guide*. Oxford: Oxford University Press.
- Hutchinson, L.** (1974). *Grammar as theory. Explaining linguistic phenomena*. Washington D.C.: Hemisphere Publishing Corporation, pp. 43-73.
- Jaeger, T.F.** (2008). 'Categorical data analysis: Away from ANOVAs (transformation or not) and towards logit mixed models'. *Journal of Memory and Language*, 59(4): 434-446.

- Janda, L.A.** (ed.) (2013). *Cognitive linguistics – the quantitative turn. The essential reader*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Jespersen, O.** (1894). *Progress in language*. London: Swan Sonnenschein.
- Jespersen, O.** (1917). *Negation in English and other languages*. Copenhagen: Høst.
- Kegl J., Senghas, A., Coppola, M.** (1999). ‘Creation through contact: sign language emergence and sign language change in Nicaragua’. In M. DeGraff (ed), *Language creation and language change: creolization, diachrony, and development*. Cambridge: MIT Press. 179-237.
- Kirby, S., Cornish, H. & Smith, K.** (2008). ‘Cumulative cultural evolution in the laboratory: an experimental approach to the origins of structure in human language’. *PNAS*, 105(31): 10681-10686.
- Kloeke, G.G.** (1927). *De Hollandsche expansie in de zestiende en zeventiende eeuw en haar weerspiegeling in de hedendaagsche Nederlandsche dialecten. Proeve eener historisch-dialectgeografische synthese*. Den Haag: Martinus Nijhoff.
- Kortmann, B. & Szmrecsanyi, B.** (eds.) (2012). *Linguistic complexity: second language acquisition, indigenization, contact*. Berlin: de Gruyter.
- Kroch, A.S.** (1989). ‘Reflexes of grammar in patterns of language change’. *Language Variation and Change*, 1: 199-244.
- Kuhn, Th.** (1962). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kusters, W.** (2003). *Linguistic complexity: the influence of social change on verbal inflection*. LOT Dissertation Series.
- Kutas, M., Van Petten, C.K. & Kluender, R.** (2006). ‘Psycholinguistics electrified II (1994-2005)’. In Traxler, M.J. & Gernsbacher, M.A. (eds.), *Handbook of Psycholinguistics*. 2nd edn. Amsterdam: Elsevier, pp. 659-724.
- Labov, W.** (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington: Center for Applied Linguistics.
- Lakoff, G. & Johnson, M.** 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langacker, R.A.** (2016). ‘Working toward a synthesis’. *Cognitive Linguistics*, 27(4): 465-477.
- Lenci, A.** 2018. ‘Distributional Models of Word Meaning’. *Annual Review of Linguistics*, 4(1): 151-171.
- Leufkens, S.C.** (2015). *Transparency in language – a typological study*. Utrecht: LOT Dissertation Series.
- Levinson, S.C.** (2003). *Space in language and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levshina, N.** (2015). *How to do linguistics with R: data exploration and statistical analysis*. Amsterdam: John Benjamins.

- Lidz, J. & Williams, A.** (2009). 'Constructions on holiday'. *Cognitive Linguistics*, 20: 177-189.
- Lupyan, G. & Dale, R.** (2010). 'Language structure is partly determined by social structure'. *PLoS ONE*, 5(1): e8559.
- McMahon, A. & McMahon, R.** (2013). *Evolutionary linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McWhorter, J.H.** (2001). 'The world's simplest grammars are creole grammars'. *Linguistic Typology*, 5: 125-166.
- McWhorter, J.H.** (2014). *The language hoax. Why the world looks the same in any language*. Oxford: Oxford University Press.
- Mohsen, M.A., Fu, H.-Z. & Ho, Y.-S.** (2017). 'A bibliometric analysis of linguistics publications in the Web of Science'. *Journal of Scientometric Research*, 6(2): 115-124.
- Pereltsvaig, A. & Lewis, M.W.** (2015). *The Indo-European controversy: facts and fallacies in historical linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Perkins, R.D.** (1992). *Deixis, grammar and culture*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pierrehumbert, J.** (2001). 'Exemplar dynamics: word frequency, lenition, and contrast'. In Bybee, J. & Hopper, P. (eds.) *Frequency effects and the emergence of linguistic structure*. Amsterdam: John Benjamins, pp. 137-157.
- Pijpops, D.** (2019). *Where, how and why does argument structure vary? A usage-based investigation into the Dutch transitive-prepositional alternation*. Doct. Diss. KU Leuven.
- Pinget, A.-F.** (2015). *The actuation of sound change*. Utrecht: LOT PhD Series.
- Rosseel L.** (2017). *New approaches to measuring the social meaning of language variation: exploring the Personalized Implicit Association Test and the Relational Responding Task*. Doct. Proefschrift, KU Leuven.
- Ruette, T.** (2014). 'A battle, not the war. A view on the linguistic war from fifty years ago'. *Babel: The Language Magazine*, 7: 29-34.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. & Jefferson, G.** (1974). 'A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation'. *Language*, 50(4): 696-735.
- Sampson, G., Gill, D. & Trudgill, P.** (eds.) (2009). *Language complexity as an evolving variable*. Oxford: Oxford University Press.
- Silverstein, M.** (1976). 'Hierarchy of features and ergativity'. In R.M.W. Dixon (ed.), *Grammatical categories in Australian languages*. Canberra: Australian Institute of Aboriginal Studies, pp. 112-171.
- Smith, A.D.M.** (2014). 'Models of language evolution and change'. *WIREs Cogn Sci* doi:10.1002/wcs.1285.
- Sperber, D. & Wilson, D.** (1986). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford: Blackwell.

- Steels, L.** (2016). 'Agent-based models for the emergence and evolution of grammar'. *Phil. Trans. R. Soc. B.* 2015447.
- Tallerman, M. & Gibson, K.R.** (eds.) (2011). *The Oxford handbook of language evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomas, E.R.** (2013). 'Sociophonetics'. In Chambers, J.K. & Schilling, N. (eds.), *The handbook of language variation and language change*. 2nd edn. Oxford: Blackwell, pp. 108-127.
- Trabant, J.** (2003). *Mithridates im Paradies; kleine Geschichte des Sprachdenkens*. München: C.H.Beck.
- Traugott, E.C. & Trousdale, G.** (2013). *Constructionalization and constructional changes*. Oxford: Oxford University Press.
- Trudgill, P.** (2002). 'Linguistic and social typology'. In J.K. Chambers *et al.* (eds.), *The handbook of language variation and language change*. Oxford: Blackwell, pp. 707-728.
- Trudgill, P.** (2011). *Sociolinguistic typology*. Oxford: Oxford University Press.
- Turney, P. & Pantel, P.** (2010). 'From frequency to meaning: vector space models of semantics'. *Journal of Artificial Intelligence Research*, 37: 141-188.
- Van Craenenbroeck, J. & Van Koppen, M.** (2019). 'Theoretische taalkunde in het digitale tijdperk'. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (TNTL)*, 135(4): 416-432.
- Van der Horst, J.M.** (2008). *Het einde van de standaardtaal: een wisseling van Europese taalcultuur*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Van der Horst, J.M.** (2013). *Taal op drift. Lange-termijnontwikkelingen in taal en samenleving*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Van de Velde, F.** (2009). *De nominale constituent: structuur en geschiedenis*. Leuven: Leuven University Press.
- Van de Velde, F.** (2010). 'Het verdwijnen van een linguïstisch taboe: variatie en groei van de syntactische complexiteit van de NP'. *Nederlandse Taalkunde*, 15(2): 244-247.
- Van de Velde, F., Franco, K. & Geeraerts, D.** (2019). 'Reality check voor de kwantitatieve Nederlandse taalkunde: laveren tussen de Scylla van het conservatisme en de Charybdis van de zelfgenoegzaamheid' *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (TNTL)*, 135(4): 329-343.
- Van de Velde, F. & Pijpops, D.** (2018). 'Grensoverschrijdend syntactisch gedrag'. In T. Coleman, De Caluwe, J., De Tier, V., Ghyselen, A.-S., Triest, L., Vandenberghe, R. & Vogl, U. (red.), *Woorden om te bewaren. Huldeboek voor Jacques Van Keymeulen*. Gent: UGent, Vakgroep Taalkunde, Afdeling Nederlands, pp. 433-449.
- Van Tuyl, R. & Pereltsvaig, A.** (2012). 'Comment on "Phonemic Diversity Supports a Serial Founder Effect Model of Language Expansion from Africa"'. *Science*, 335(6069): 657.



- Vendler, Z.** (1957.) 'Verbs and times'. *The Philosophical Review*, 66(2): 143-160.
- Viebahn, M.C., Ernestus, M. & McQueen, J.M** (2017). 'Speaking style influences the brain's electrophysiological response to grammatical errors in speech comprehension'. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 29(7): 1132-1146.
- Winter, B.** (2019). *Statistics for linguists. An introduction using R*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Yang, C.** (2018). *The price of linguistic productivity. How children learn to break the rules of language*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Zipf, G.K.** (1935). *The psychobiology of language: an introduction to dynamic philology*. Cambridge, MA: MIT Press.

